

of education, methods and forms of education. The use of learning principles helps adjust the learning process in such a way to effective students' learning. In the structure of the principles of the future specialists training two groups are outlined: content and procedural. The content principles are: the principle of modeling of professional activity, the principle of systematicity and consistency of teaching material, the principle of conformity of the content of higher education with modern and the forecasted tendencies of development of science and technology. The procedural principles include such principles as the principle of professional orientation, the principle of positive motivation and a favorable emotional background, the principle of humanization, principle of strength of knowledge, abilities and skills, the principle of innovation, the principle of integration of educational and research activities. The principle of conformity of the content of higher education with modern and the forecasted tendencies of development of science and technology involves the preparation of future specialists in modern technologies, but based on the data of science. The principle of integration of educational and research activities is aimed at introducing elements of research activities in training. The principle of systematicity and consistency of teaching emphasizes the interlinkages between the themes and allows you to consolidate finally the acquired knowledge. The principle of strength of knowledge, abilities and skills is aimed at using the acquired knowledge in further academic work and future professional activity. The principle of innovation training is aimed at simplifying the complex perception of educational material and improve students' motivation. The principle of the educational character of education is associated with support and implementation of domestic innovative production technologies and wellness products. The principle of humanization is aimed at developing a positive atmosphere between the teacher and the student, the provision of psychological support, professional assistance and motivation. The principle of positive motivation and a favourable emotional background is aimed at interesting, accessible and vivid presentation of learning material. The principle of professional orientation is aimed at the reproduction of productive situations while learning at different levels of complexity. The principle of modeling of professional activity relies on the development of a programme of educational activity of students simulating the professional activity of a specialist. The author has highlighted the main substantive and procedural principles of the future specialists training, the combination of which ensures the formation of professional skills on the development of innovative health products.

Key words: *engineer-technologist, food industry, health protection competence, learning principles, content principles, procedural principles, system.*

УДК 378.091.2:373.015.31:502

Анастасія Варениченко

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Б. Хмельницького

НЕОБХІДНІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розкрито необхідність підготовки майбутнього вчителя до формування екологічної культури учнів початкової школи в сучасній екологічній ситуації. Надано обґрунтування актуальності підготовки майбутнього вчителя та визначені суперечності в підготовці майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах педагогічного напрямку.

Ключові слова: *підготовка майбутнього вчителя, екологічна культура, молодші школярі, методологічна основа підготовки, суперечності у професійній педагогічній підготовці.*

Постановка проблеми. Вагомі реформи, які відбуваються сьогодні в галузі освіти, вимагають відповідальної, якісної підготовки вчителя, а в умовах сучасної екологічної ситуації, яка склалася в багатьох регіонах України та на планеті в цілому, стає актуальним включення в структуру професійної підготовки фахівця екологічної складової, яка б дозволила своєчасно знаходити оптимальні (з точки зору мінімального ризику для здоров'я людини і якості навколишнього середовища) вирішення проблемних екологічних ситуацій. Професійна підготовка педагогів до формування екологічної культури є загальновизнаною домінантою в сучасному екологічному русі, адже тільки людина з еколого-орієнтованим світоглядом зможе практично (доцільно) використовувати екологічні знання, у першу чергу еколого-етичні, що вимагають правильної взаємодії в безперервній системі «людина – природа – особистість», організовувати природоохоронні заходи, спрямовані на гармонізацію стосунків із природою.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми формування особистості вчителя розглянуто у працях таких учених, як О. Абдулліна, С. Гончаренко, І. Зязюн, М. Євтух, Н. Кічук, Н. Кузьміна, О. Пехота, Н. Побірченко, О. Савченко, В. Сагарда, Г. Сагач, В. Семиченко, В. Сластьонін, Н. Тарасевич. Науковцями докладно висвітлено загальні питання формування особистості вчителя. Разом із тим, зміни в соціальній, економічній, екологічній сферах сучасного життя підвищують вимоги до вчителів і якості їхньої підготовки.

Проблема підготовки майбутнього вчителя до формування екологічної культури молодших школярів розробляється у працях таких вітчизняних учених, як Л. Білик, В. Борейко, Т. Вайда, Н. Грейда, В. Гуцол, О. Дорошко, Е. Король, В. Крисаченко, О. Лабенко, Л. Лук'янова, О. Листопад, С. Лебедь, М. Дробноход, Н. Левчук, Н. Лисенко, Д. Мельник, С. Совгіра, Р. Науменко, І. Павленко, О. Дорошко, О. Плахотник, Г. Пустовіт, В. Скребец, Г. Тарасенко, Л. Шаповал, М. Швед.

Аналіз вітчизняної психолого-педагогічної літератури показав, що науковцями розглядаються окремі аспекти поставленої проблеми.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні необхідності ефективної підготовки майбутнього вчителя до формування екологічної культури молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Актуальність проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя для формування екологічної культури зумовлена необхідністю вдосконалення у сфері підготовки нових педагогічних кадрів, важливістю забезпечення у процесі навчання повноцінного розвитку особистості на шляху утвердження високих еколого-орієнтованих цінностей [1, 34].

Доцільність дослідження впливає з його спрямованості на розв'язання суперечностей між процесом практики та процесом підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах.

Аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури дозволив визначити низку суперечностей, на вирішення яких було спрямовано наше дослідження:

- важливістю формування екологічної культури майбутнього вчителя і недостатньою увагою до цієї проблеми вітчизняної педагогічної теорії та практики;
- економічними та соціально-політичними вимогами суспільства до пошуку шляхів удосконалення підготовки майбутнього вчителя для формування екологічної культури учнів молодшого шкільного віку;
- необхідність підсилення практичної спрямованості підготовки майбутнього фахівця для формування екологічної культури і відсутністю системного, теоретичного аналізу.

Сучасний етап розвитку людства з його нехтуванням національними традиціями природокористування й моральними принципами викликає появу глобальних проблем. Постає правомірним формування нового світосприйняття людини та переорієнтація інтересів людини в русло духовності, моральності, культуровідповідності [3, 30].

Суспільство не в повній мірі досягнуло наслідки свого панівного існування в умовах науково-техногенного прогресу, з подальшим загостренням сучасної екологічної кризи, нераціонального природокористування, поряд із сучасними глобальними планетарними проблемами (природнонаукового, науково-технічного, соціально-політичного характеру).

На жаль, сучасна пересічна людина XXI ст. не повною мірою підготовлена до рівня відповідальності за стан навколишнього середовища, не використовує знання з екології, етики та культури, які в поєднанні втілюють ідеальну модель людини майбутнього. Шлях до її створення можливий при формуванні екологічного професіоналізму майбутнього педагога, який у своїй діяльності буде поєднувати знання закономірностей та принципів розвитку живих організмів, моральні взаємини та цінності в соціумі, вміння оцінювати екологічну ситуацію й передбачати результати її впливу на людство в цілому. Оскільки формування екологічних світоглядних переконань у суспільства стануть рушійною силою для збереження сучасної цивілізації [12, 56].

Початкова школа – найважливіший етап становлення особистості, формування екологічної культури. У цьому віці формується висока пізнавальна активність, допитливість, зацікавленість дитини до пізнання нового, які необхідно використовувати для розвитку мислення, природничого кругозору, екологічної культури. У початкових класах здійснюється екологічна освіта, яка передбачає формування науково-пізнавального, емоційно-морального, практично-діяльнісного ставлення до довкілля, до здоров'я на основі єдності почуттєвого та раціонального сприймання природного та соціального оточення людини. Вона повинна

формуванню знання про екосистемну організацію природи планети Земля, виховувати потребу вирішувати екологічні проблеми.

Високий рівень екологічної культури школярів може сформувати лише вчитель творчий, із відповідальним ставленням до навколишнього середовища, здатний бачити цікаве, своєрідне, особливе, виділяти надзвичайне у звичайному житті.

Зауважимо, що екологічне виховання посідає значне місце в професійній діяльності вчителя.

Формування екологічної культури майбутнього вчителя, його готовність до екологічного виховання учнів у школі повинні проходити через: набуття екологічних знань, формування в майбутніх учителів екологічного мислення, світогляду, етичних принципів поведінки в природі, забезпечення підтримки фізичного стану для проведення краєзнавчих екскурсій, експедицій, подорожей, вироблення активної природоохоронної позиції, формування необхідних якостей вихователя, організатора і пропагандиста ідей захисту природи, свого здоров'я та здоров'я своїх вихованців [4, 9–10].

Обґрунтування актуальності підготовки майбутнього педагога до формування екологічної культури пов'язане з низкою міжнародних документів: Резолюція «Про Декаду ООН з освіти для сталого розвитку, починаючи з 1 січня 2005 року» (2005–2014 рр.), Декларація з освіти для сталого розвитку та Глобальна програма дій (10–12 листопада 2014 р.), «21-я сесія Конференції сторін (КС) Рамочної конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (РКООНЗК)» (2015 р.) тощо.

Необхідність підготовки майбутнього педагога до формування екологічної культури для сталого розвитку суспільства представлено в низці загальнодержавних документів України: Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» (від 26 червня 1991 р.), «Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Концепції екологічної освіти України (2001 р.), Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» (2010 р.). Реалізація Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» вимагає нового підходу до професійної підготовки вчителів, екологізації освітнього процесу в закладах вищої освіти. Актуальність окресленої теми дослідження обумовлена: інтеграцією держави у світовий культурно-освітній простір, низьким рівнем сформованості екологічної культури на рівні початкової освіти, що детерміновано недостатньою розробленістю екологічного компонента в структурі професійної підготовки вчителів.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що в останні роки проблема підготовки майбутніх педагогів до формування екологічної культури молодших школярів в Україні привертала увагу багатьох дослідників. Проте, проблема формування екологічної культури в теорії і

практиці професійної підготовки у вищих навчальних закладах не була предметом спеціального і цілісного дослідження.

Потреба подальшого розроблення сучасних теоретико-методичних проблем підготовки майбутніх педагогів до формування екологічної культури молодших школярів, накопичення конструктивних ідей і позитивного досвіду їх реалізації в освітньо-виховній практиці та недостатня теоретико-методична обґрунтованість проблеми обумовили вибір теми дисертаційного дослідження: «Підготовка майбутнього вчителя до формування екологічної культури молодших школярів».

Методологічна основа нашого дослідження ґрунтується на основних положеннях теорії пізнання про діалектичні взаємозв'язки і взаємообумовленість явищ, переходу кількісних змін у якісні; теоретичне положення про культуру як носія цінностей, її діалогічної сутності і культурної ідентичності індивідуума; філософському положенні соціокультурної детермінації педагогічного процесу; на концептуальних теоріях і принципах загальної дидактики й професійної освіти; ідеях гуманістичної особистісно-орієнтованої парадигми освіти, професійно-особистісної культури майбутнього педагога, що забезпечує становлення, розвиток і саморозвиток його особи.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Проблема запобігання екологічної катастрофи, переходу людства до сталого розвитку, поза всяким сумнівом, перевершує за грандіозністю всі інші, з якими людство зустрілося в своєму розвитку. У цих умовах особливої уваги заслуговує проблема: виховання екологічно грамотного високomorального і здорового покоління, здатного існувати й розвиватися в складних умовах мінливого середовища. Ця проблема повинна вирішуватися шляхом формування екологічної культури, починаючи з молодшого шкільного віку, та професійною підготовкою майбутнього вчителя для здійснення цього процесу.

Виходячи з цих позицій, вивчення стану проблеми у вітчизняній літературі свідчить про те, що підготовка майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної культури учнів початкової школи вимагає переоцінки й переосмислення.

Підготовка майбутнього вчителя до формування екологічної культури є актуальною проблемою сьогодення, оскільки в умовах екологічної кризи особливо важливого значення набуває проблема виховання екологічно грамотного покоління.

У результаті аналізу літературних джерел, ми дійшли висновку, що саме в молодших класах є всі необхідні умови для повнішого розкриття екологічних проблем, для формування гуманістичних, екологічних ідеалів.

Подальші розробки будуть спрямовані на моделювання процесу підготовки майбутнього вчителя для формування екологічної культури молодших школярів та визначення компонентів, критеріїв, показників і

рівнів сформованості готовності майбутнього вчителя до формування екологічної культури молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крамаренко А. М. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи : теорія і практика : монографія / А. М. Крамаренко. – Запоріжжя: КПУ, 2014. – 380 с.

2. Лук'янова Л. Б. Методологічні засади створення системи екологічної освіти / Л. Лук'янова // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : науково-методичний журнал. – 2005. – Вип. 2. – С. 8–15.

3. Люріна Т. І. Професійна підготовка майбутнього педагога до виховання учнівської молоді / Т. І. Люріна, Н. А. Молодиченко. – Мелітополь : Мелітополь, 2004. – 128 с.

4. Совгіра С. В. Формування екологічного професіоналізму майбутнього вчителя / С. В. Совгіра. – К. : Наук. Світ, 2002. – 178 с. – Бібліогр. : С. 171–178.

РЕЗЮМЕ

Варениченко А. Подготовка будущего учителя к формированию экологической культуры младших школьников.

В статье раскрыта необходимость подготовки будущего учителя к формированию экологической культуры учащихся начальной школы в современной экологической ситуации. Предоставлено обоснование актуальности подготовки будущего учителя и определены противоречия в подготовке будущих специалистов в высших учебных заведениях педагогического направления.

Ключевые слова: подготовка будущего учителя, экологическая культура, младшие школьники, методологическая основа подготовки, противоречия в профессиональной педагогической подготовке.

SUMMARY

Varenychenko A. Training future teachers to formation of ecological culture of junior pupils.

The article deals with the need to prepare future teachers to formation of ecological culture of primary school pupils in a modern ecological situation. The proof of the relevance of future teachers training and certain inconsistencies in the training of future specialists in higher education institutions of the pedagogical direction is given.

It is concluded that the problem of preventing environmental catastrophe, humanity's transition to sustainable development, without a doubt, surpasses in grandeur all other with which mankind has met in its development. In these circumstances, special attention deserves the problem of educating an environmentally literate highly moral and healthy generation, able to exist and develop in a complex changing environment. This issue should be resolved through the formation of ecological culture, ranging from primary school age, and professional training of a future teacher for implementation of this process.

From that perspective, the study of the problem in the literature suggests that training of the future teachers of primary school to the formation of ecological culture of primary school pupils requires a re-evaluation and rethinking. Relevance of the research topic is due to: the integration of Ukraine into the global cultural and educational space, low level of formation of ecological culture at the level of primary education determined by the insufficient development of the environmental component in the structure of professional training of teachers.

Training of the future teachers to the formation of environmental culture is an actual problem, because in the conditions of ecological crisis particularly important is the problem of educating an environmentally literate generation.

As a result of analysis of literary sources, we came to the conclusion that in the lower grades there are all necessary conditions for the full disclosure of environmental problems, for shaping the humanistic and environmental ideals.

Further development will be focused on modeling the process of training future teachers to the formation of ecological culture of junior schoolchildren and the determination of the components, criteria, indicators and levels of formation of readiness of future teachers to the formation of ecological culture of junior schoolchildren.

Key words: *future teachers training, ecological culture, junior pupils, methodological basis of training, contradictions in professional teacher training.*